

naar aanleiding van J. Thomas: "Homiletische hulplijnen",
aanwijzingen bij de preekvoorbereiding, Den Haag 1976.

door drs. O. Mooiweer, Enschede.

Inleidende opmerkingen.

Dit boek van drs. J. Thomas - wetenschappelijk hoofdmedewerker in de vakgroep Praktische Theologie van de Theologische Faculteit aan de Vrije Universiteit te Amsterdam - vraagt niet in de eerste plaats onze aandacht omdat er zoveel nieuwe dingen aan de orde worden gesteld. Het vereist veeleer onze attentie vanwege het feit dat daarin oude dingen op een andere, op een nieuwe wijze naar voren worden gebracht. Dat geldt zowel de opzet als de indeling van het boek, zowel de inhoud als het taalkleed waarin het geheel gestoken is. We hebben niet de bedoeling in deze lezing ons te wijden aan een exacte bespreking van het bovengenoemde boek. We willen dit boek als uitgangspunt kiezen om enkele opmerkingen te maken over de homiletische benadering van de preek als zodanig. In dat kader zullen wij dan enkele kritische kanttekeningen plaatsen bij wat Thomas op verschillende pagina's van zijn boek aan uitwerking van diverse aangestipte punten biedt.

Wat is preken?

Preken is aanstaande zondag preken. Deze formulering krijgt een des te sterker aksent voor hem die zich elke week voor de opdracht geplaatst ziet zich voor te bereiden op het leiden van één of twee kerkdiensten. De spanning die dat alles meebrengt is gekompliceerd. De samenstelling en de houding van de empirische gemeente speelt als belangwekkende faktor een eigen rol. De capaciteiten van de prediker hebben hun eigen inbreng. De manier waarop de Dienaar van het Woord zich opstelt in de gemeente en op de kansel spreekt een woordje mee. Trouwens als de spanning van het maken van de preek voorbij is, blijft de spanning van het houden van de preek nog over. Het gaat er namelijk niet alleen om hoe ik aan mijn preek kom, maar ook hoe ik van mijn preek afkom.

Nu zijn er verschillende definitives te geven van wat preken is. En in elke homiletiek zal men bij al het gelijklopende weer een andere formulering aantreffen. Het is een goede zaak, dat Thomas de stelling 'preken is aanstaande zondag preken' verscherpt tot: preken is aanstaande zondag mensen oproepen om zich als gemeente te laten constitueren. Maar als Thomas dan vervolgens dit nader konkretiseert tot: preken is aanstaande zondag deelnemen aan een niet meer te onderbreken beweging van mensen, die aan het appèl van de enige Naam gehoor geven, zegt dat o.i. te weinig. Preken is het Woord van God verkondigen. Het gaat daarbij om het kerugma - de boodschap, die de heraut in opdracht en in de naam van de Koning heeft door te geven aan het volk van God.

Die boodschap is reëel. Die boodschap slaat in je leven in. Het is eigenlijk een onmogelijke mogelijkheid, dat iemand de boodschap van het evangelie naast zich neerlegt. Wanneer iemand je komt vertellen dat je kind in het water ligt en bezig is te verdrinken, hoor je dat niet aan om vervolgens direkt over te gaan tot de orde van de dag. Nee, dan weet je jezelf er existentieel bij betrokken en vlieg je naar buiten, naar de plaats van het onheil. Als we zeggen dat preken het Woord van God verkondigen is, betekent dat meteen dat die verkondiging verwachting wekt, of liever gezegd: verwachting werkt. De verkondiging aktiveert, vraagt om gewenste reactie, om effect in het bont gevarieerde mensenleven! Hier komt de uitspraak "Praedicatio Verbi Dei est Verbum Dei" in het blikveld. In de tweede Zwitserse Confessie (van 1566) komt deze bekende uitspraak voor: "De prediking van Gods Woord is Gods Woord". Natuurlijk is hier geen sprake van een bepaalde identifikatie. Dan zou je in de eredienst kunnen volstaan met de Schriftlezing als belangrijk onderdeel van de orde van dienst. Het est in genoemde uitspraak zet zowel prediker als hoorder onder spanning. In de bedoelde Confessie wordt eerst nadrukkelijk verklaard dat de Bijbel Gods Woord is en dat God vandaag nog tot ons spreekt door het woord van profeten en apostelen. En dan wordt daaraan toegevoegd: en wanneer dit Woord

van God gepredikt wordt, dan ontvangen de hoorders inderdaad het Woord Gods. En de mondige gemeente, die de Bijbel kent, kan op grond van Gods Woord dan de prediking toetsen. Ik geloof overigens, dat deze belijdenis der vaderen een dogmatische uitspraak an sich blijft als ze niet door de aanvechting heen je eigen formule wordt. Deze konfessie kan je helpen in de strijd tegen de betekenisloosheid, waaraan deze wereld lijdt en waaraan het fenomeen prediking deel heeft. Het kan dienen als oriëntatiepunt. Maar ik moet niet denken dat ik het wonder der prediking ooit kan verklaren. Als ik de prediking betitel als verkondiging van het Woord Gods, moet ik inbouwen dat het Woord van God eeuwig is, essentieel oneindig, zodat eigenlijk een aktuele definitie van wat prediking is tot de onmogelijkheden behoort. Een definitie bergt het gevaar van een abstraktie in zich en het wonder is niet te kanaliseren door een definitie. Maar dat ontslaat mij niet van de roeping om te spreken over de prediking, liever gezegd over het preken. En dat spreken over het preken zal dienen uit te monden in de aanbidding. Het loflied op de Woordverkondiging zal in de stijl van de apostel Paulus in II Cor. 2 niet mogen wijken uit het midden van de gemeente van Jezus Christus. De taak van de prediker van het evangelie is niet nieuwe waarheden over God te openbaren, maar de openbaring van God, eens voor altijd in Jezus Christus gegeven, in verband te brengen met de behoeften en noden van de huidige generatie. Prediking is het Woord van God in de zin van: Openbaring van God. En prediking is Christusverkondiging, omdat alleen in Christus de Deus absconditus de Deus revelatus wordt. En als we memoreren dat de prediking van het Woord een uitstalling en uitleg van de Bijbel is, moeten we daarbij verdiskonteren dat de Heilige Schrift zowel het criterium als de criticus der prediking is.

Aktuele prediking.

Aktuele prediking betekent in de eerste plaats, dat we ons niet mogen verliezen in gemeenplaatsen. We moeten oppassen niet te verdrinken in algemene waarheden. We dienen wel de waarheid te spreken, of anders en beter gezegd op de kansel voluit de Waarheid te dienen, maar dat betekent niet dat we in één preek alles moeten zeggen. Dan wordt het een soort dogmatiek in zakformaat en daar is de gemeente niet mee gebaat. Je zou dan bijna de verzuchting slaken met het oog op de man op de preekstoel: Man, ik wou dat je eens iets vertelde dat ik absoluut nog niet weet of vertel voor mijn part eens een onwaarheid, want wat je nu allemaal staat te verkondigen raakt geen sterveling meer. Als we lezen in de brief aan de Hebreëen dat "het Woord Gods levend en krachtig is en scherper dan enig tweesnijdend zwaard" (Hebr. 4:12), betekent dat niet dat wij door ons optreden als verkondigers der Waarheid dat Woord niet zouden kunnen afstompen. Spurgeon heeft bovengenoemde preekmethode, waarin je eigenlijk alles wilt zeggen, als volgt getypeerd: hij wandelde met een leerling, die hij had horen preken, langs een tarweveld. "Jij hebt", zo zei hij, "in je preek geprobeerd aan de gemeente dat hele tarweveld mee te geven en daar heeft zij niets aan, dat is te veel; geef haar liever in elke preek een tarwebrood". Wij moeten dus vanuit onszelf het uiterste doen om de preek te beschermen tegen de eentonigheid, zodat de hoorders zich zouden vervelen. Overigens betekent dat niet dat je de dogmatiek thuis kunt laten als je de kansel beklimt. Dat doet trouwens geen predikant. Soms denk je wel eens, dat ieder zijn eigen dogmatiek heeft. Dit staat wel vast en dient ten volle gehonoreerd te worden: op de kansel geeft de homileticus de dogmaticus de hand en omgekeerd. Verder moeten we in dit verband wel het ernstige misverstand afsnijden alsof aktuele prediking zou inhouden dat je vooral aan de gemeente laat merken dat je de krant hebt bijgehouden en niet voor niets een radio- en t.v. toestel bezit. Een kollega uit een andere kerk - dominee geworden op art. 6 K.O. - zei eens tegen mij: "mijn preken zijn altijd achter het nieuws". En als je daarmee bedoelt naar het woord van Da Costa dat je je krant naast de Bijbel legt, verklaar ik mij graag akkoord. Maar we preken niet uit de krant, maar uit Het Boek! En we behoeven de boodschap niet aktueel te maken. Het behoort tot de boodschap van het evangelie dat ze aktueel is, ze is betrokken op het handelen Gods in de

geschiedenis en daarom heeft ze waarde en betekenis voor alle tijden. Het gaat erom dat de prediker dat nu ook laat zien! Zo wordt de aktualiteit dus niet gezocht in de krant maar in het Woord van God zelf! Hiermee is niet ontkend dat we een aktuele gebeurtenis, die in de week vooraf heeft plaatsgegrepen, een plaats mogen en moeten geven in het geheel van de preek, maar het mag niet bepalend worden. Anders hobbelen we elke week achter de gebeurtenissen in kerk en wereld aan en vergeten we dat het draait om het eschatologisch geloof dat het Koninkrijk komt.

Wel wil ik in dit kader nog op iets anders wijzen, dat m.i. ook met de aktualiteit van de preek direkt te maken heeft. De prediker van het evangelie dient betrokken te zijn op wat zich voltrekt in de natuur. Wie in de zomer doet alsof het winter is, valt ook theologisch en homiletisch uit de boot. De belangstelling voor het dagelijks leven van de gemeenteleden en voor alles wat er in een bepaalde kring rondom je gebeurt in stad of dorp mag niet verdoezeld worden. Prof. dr. H. Jonker heeft dit aangeduid als orthognosie, de rechte kennis van God, de in deze tijd vergeten verbindingsschakel tussen orthodoxie en orthopraxie. Hij heeft geponeerd dat zonder deze orthognosie de orthodoxie steriel en de orthopraxie moralistisch, wettisch is. Orthognosie verbindt de bijbelse kennis van God met het dagelijks leven, de levenservaring. Vaak kom je in de geschriften van Calvijn de uitdrukking tegen: "de ervaring leert..." of "krachtens de ervaring...". Deze woordjes zijn typerend voor het theologisch denken en leven van een man als Calvijn. Het betekent niet dat hij een ervaringstheoloog is geweest; hij is en blijft openbaringstheoloog! Maar de openbaring van het dynamische Woord van God gaat niet buiten de ervaring van het gewone konkrete leven om. Ze doordringt het leven, staat in verband met het leven van alledag. Daarin is Calvijn juist zeer bijzels, want in de Bijbel speelt het gewone 'Dasein' door de openbaring heen, denk maar o.m. aan de Prediker en het Spreukenboek... We mogen de notie van de eer en de goedheid van onze God in de prediking niet laten verbleken. Dat is het eerste en het laatste wat we moeten beseffen bij het vervullen van onze roeping tot aktueel preken!

De gemeente.

Het gaat hier om de empirische gemeente! Het volk dat voor je zit. Een samengesteld publiek! In het leven van elke dag bouwen die mensen naar de opmerking van Thomas, precies als ieder ander bij hen in de straat, in de buurt of in de sfeer van het werk, verder aan hun eigen wereldje. "Vormen diezelfde mensen nu 's zondags een gemeenschap? Is het geen illusie te menen dat we in onze veelvoudige samenleving mensen kunnen aanspreken op een gemeenschappelijke geloofsbeleving?" (zie pag. 12). Thomas geeft daarop onder meer als antwoord: "Er zijn aanstaande zondag mensen bijeen die zich op een bepaalde wijze aan elkaar en aan anderen presenteren. Door hun bijeen-zijn spreken zij uit te behoren tot een gemeenschap, die zich aan de Bijbel wil oriënteren en die zich daarop ook laat aanspreken." (zie pag. 13).

Wat Thomas verder opmerkt over de presentie van Christus in de vergadering van de gemeente ondanks het minimale aantal aanwezigen is interessant, maar we missen de nadere aanduiding van de gemeente als de Verbonds-gemeente van de levende God. De mensen vóór de kansel zijn aanspreekbaar op hun doop. De HERE is met hen eens begonnen terwijl ze er nog geen enkele notie van hadden. Hij wil dat werk nu voortzetten. Hij wil door Zijn Woord en Geest via geloof en bekering de vervulling van Zijn verzegelde beloften in hun hart en leven realiseren. God is Zelf in een bepaalde relatie tot zijn volk getreden. De Vader-kind-verhouding is hier tekenend. We vinden dat in het Oude en in het Nieuwe Testament. Daardoor is er sprake van vermaning en vertroosting. Die vermaning staat niet haaks op het belovend spreken van God in de Bijbel maar is er zonder meer annex mee. Ik wil maar zeggen, dat we ons ervoor moeten hoeden de gedachte te voeden dat de gemeente uiteindelijk in de praktijk wordt opgedeeld in verschillende goepen en categorieën. Inderdaad hebben we binnen die gemeente, ook waar en wanneer zij samenkomt tot de Woord- en sakramentsdienst te maken met gelovigen en met ongelovigen, met mensen die het echt menen en met lieden die met al hun vrome praat in wezen huichelaars zijn. We worden gekonfronteerd met hen

die zich met alle krachten inzetten voor de zaak van het Koninkrijk Gods en met hen die het wel geloven en menen met de helft aan energieke toewijding toe te kunnen. Maar dat houdt niet in dat ik nu voor ieder een woordje heb. De prediking is geadresseerd aan die hele gemeente als gemeente van Christus, opdat men zich van zijn zonden bekeren mag en zich gesterkt weet in het geloofsvertrouwen dat God niet laat varen wat Zijn hand begon. En waar een konkrete zonde in de predikingaan de kaak gesteld en gehegeld wordt en er iemand is die ervan overtuigd is dat hij daaraan niet mank gaat, daar geldt in ieder geval het woord van Paulus: "Wie meent te staan, zie toe dat hij niet valle" (I Cor. 10:12). We willen in dit verband ook even nader ingaan op de positie van de kinderen in de gemeente. Drs. Thomas is niet overtuigend wanneer hij de kindernevendienst vermeldt als een dienst die een belangrijke en algemeen aanvaarde vervangende functie vervult. Al kun je de kinderen door hen op een eigen wijze op de thematiek van de 'hoofddienst' te laten inspelen toch de gedachte bijbrengen: kerkdienst houden doe je met elkaar!, desondanks signaleert hij die kindernevendienst direkt daarna als een noodoplossing (zie pag. 81 en pag. 82 a.w.) Wij menen dat we niet verder moeten gaan dan er terdege rekening mee te houden dat er heel wat kinderen, zeker in de morgenkerkdienst, aanwezig zijn. Dat is een belangwekkend gegeven, waar geen pastor omheen kan. Wat dat betreft schenken de predikanten vaak te weinig aandacht aan de kinderen. Zij verliezen zich in allerlei termen waarvan ze denken dat die althans de massa der hoorders wel zullen aanspreken. Maar dat valt in de praktijk vaak tegen. Voorts nemen de kinderen ook dikwijls meer van de preek mee dan wij denken. Maar aparte neven-diensten voor kinderen werkt in de verzameling van het volk Gods selektief, terwijl allen er permanent bijhoren. Daarbij komt, dat we wel eens mogen nagaan hoe bekaaid de zogenaamde huiskatechisatie er in onze kringen afkomt. Verstaan de ouders nog wel hun taak om met hun kinderen naar aanleiding van de preek of liever gezegd: naar aanleiding van de totaliteit van het gebeuren van de kerkdienst na te praten en door te spreken? Dat behoort integraal tot het nakomen van de afgelegde belofte om de kinderen op te voeden in de waarheid Gods!

Tekst en tekstkeus.

Ik geef de voorkeur aan de vrije tekstkeus. Natuurlijk is dat niet een onbeperkte vrijheid!

Ook bij deze methode wordt de predikant door allerlei factoren van 'buitenaf' beïnvloed. Allereerst al door de gang van het kerkelijk jaar. In de adventstijd kun je moeilijk over de opstanding van Christus uit de doden spreken en in de lijdentijd kan men geen Pinksterstof aansnijden. Verder wordt de keuze ook mee bepaald door wat er in de gemeente leeft en plaatsvindt. Als men de gemeente ziet verslappen in de kerkgang, zal men op pastorale wijze daaraan aandacht dienen te schenken in de prediking, maar dan natuurlijk wel het liefst als de mensen die dat het eerst aangaat ook metterdaad onder het gehoor verkeren. Maar ook dan blijft de keuze van de tekst de vrijheid van de predikant.

We moeten ons wel wachten voor mottoprediking! Dan misbruik je de tekst als kapstok. Je wilt één en ander per se kwijt en kiest in verband daarmee een tekst die erbij past. Maar zo mogen wij niet met de Schrift omgaan. We zijn dan eigenlijk bezig de Heilige Geest voor de voeten te lopen. De applicatio heeft dan bij voorbaat de explicatio overwoekerd en komt geforceerd over. Kun je je als predikant enigermate voorbereiden op de tekstkeus, zodat de spanning van het aanstaande zondag weer te moeten preken afneemt? Prof. dr. K. Runia heeft ongeveer twee jaar geleden in het 'Centraal Weekblad' hierover de volgende opmerkingen gemaakt: "Eén van de beste methoden lijkt me nog altijd die van het 'verzamelen' van preekteksten door middel van persoonlijke bijbelstudie. Een dominee die dit geregeld doet, zal telkens weer teksten tegenkomen die hem duidelijk 'aanspreken' of 'treffen'. Als hij deze teksten zorgvuldig noteert (waarbij hij tegelijk aantekent wat hem getroffen heeft!) dan geloof ik dat hij praktisch nooit 'verlegen' hoeft te zijn om geschikte preekteksten. Want een tekst die je eenmaal aangesproken heeft zal het ook later, als je er expliciet mee bezig bent, waarschijnlijk weer doen". Toch kan niemand spreken van een bepaalde eigenmachtigheid in de tekstkeus. Want het is eigen-

lijk zo, dat de tekst eerst de dominee kiest. Daarom kiest de dominee nu zelf die bewuste tekst. Bij de inventio is bij voorbaat al iets van de meditatio ingebouwd. Je denkt er meteen aan of je met de tekst uit de voeten kunt in de situatie waarin je je op een gegeven moment bevindt. Hier komt de vraag aan de orde: wat zegt het mijzelf? Dat is geen subjektivistische vraag, maar een vraag die al aan het begin van de verwerking van de gegevens van de tekst recht van spreken heeft. Hier komt de zender (de prediker) als ontvanger (hoorder) in het beeld. "Het zich inleven in communicatieprocessen van lang geleden brengt hem maar niet in aanraking met belevingswaarden in het algemeen voor mensen van deze tijd. De zender is zelf mens van deze tijd. De confrontatie met de woorden van de tekst plaatst hem voor belevingswaarden die allereerst hem persoonlijk betreffen. Alleen vanuit deze persoonlijke ontmoeting met de tekst kan hij aan zijn bericht het werkelijkheidskarakter meegeven, waardoor de ontvangers dat bericht (de preek dus) kunnen herkennen als op de realiteit van hun eigen leven gericht." Het feit dat de prediker zich er zelf helemaal bij betrokken weet en zich met de gemeente ten volle stelt onder de tucht van het te prediken Woord wordt door God ingeschakeld om de werkelijke boodschap des te beter te doen overkomen. Elke vorm van afstandelijkheid werkt vanaf de kansel frustrerend op de gemeente in. (zie verder hiervoor pag. 107 a.w.)

Waar staat het en wat staat er?

Men mag de tekst niet laten weglopen uit de kontekst!

De Heilige Geest geeft Zijn Woord in een bepaalde samenhang, die wij als mensen in onze omgang met de Schrift hebben te respecteren. Door de kontekst het volle pond te geven kunnen we de tekst des te beter inhoudelijk verstaan. Het is een goed voorbeeld als Thomas wijst op de plaats die Rom. 14: 7 en 8 in het geheel van het teksthoofdstuk inneemt. Laat ik nog een ander voorbeeld geven, dat mijzelf biezonder aanspreekt. Als je het verhaal over de genezing van de tien melaatsen in Lukas 17: 11-19 an sich neemt en wegplukt uit het tekstverband, ontwaar je niet de diepe dimensie van het komende Koninkrijk. Aan dat bepaalde verhaal gaat eerst al vooraf de indringende waarschuwing om de zaken niet om te keren. Jezus is geen dank aan ons verschuldigd evenmin als een baas verplicht is zijn slaaf te bedanken als hij gedaan heeft wat hem was opgedragen. Direkt daarop illustreert Jezus hoe het dan wèl moet met de geschiedenis van die tien melaatse mannen die via Hem gereinigd worden. Wij hebben Jezus konkreet te danken voor wat Hij ons geeft. Het is beschamend dat het een samaritaan, een buitenstaander, was die als enige van die tien mannen na zijn genezing tot de Heiland terugkeerde om Hem dank te brengen. Maar dat behoort dan mede tot de stijl van het komende Koninkrijk Gods. Het komt niet zo, dat het te berekenen valt. Maar het komt wèl daar waar men positief reageert op de woorden en daden van Christus Jezus. De opstelling ten opzichte van Hem is beslissend. "Want zie, het Koninkrijk Gods is bij u" betekent: Kijk, in Christus is het Koninkrijk Gods belichaamd. In en door Hem word je met dat Koninkrijk gekonfronteerd.

Als we eens letten op Lucas 2: 40-52, kunnen we ontdekken dat Jezus Zich op twaalfjarige leeftijd Zijn Messiaanse roeping terdege bewust was geworden. En de vervulling van die roeping was niet een incidentele aangelegenheid, maar had een permanent karakter. Daarom zei Jezus ook niet zoals wij er vaak van hebben gemaakt: wist gij niet, dat ik bezig moest, maar: wist gij niet, dat Ik bezig moet zijn (tegenwoordige tijd) met de dingen van mijn Vader, of nog beter weergegeven: moet zijn in de dingen van mijn Vader? En als we honoreren dat de Heer Jezus op twaalfjarige leeftijd als Joodse jongen Bar Mitswah - zoon van de wet, zoon van het gebod - was geworden waarbij Hij het juk van de Wet Zelf op zich genomen heeft en in Zijn doen en laten niet langer afhankelijk was van Zijn ouders, Jozef en Maria, komt Zijn optreden anders over en taxeren wij het verwijt van zijn moeder op een andere manier! Daarom is het nodig dat we steeds weer zelfstandig de grondtekst lezen en vertalen en met behulp van woordenboek en commentaren de stof voor de preek verzamelen. Ook moeten wij ons steeds weer afvragen wat dit alles voor de mensen die het eerst die boodschap vernamen, betekend heeft. Zij leefden in een

andere wereld dan wij. Wij doen het Woord van de Geest geweld aan als we alles zomaar per isgelijkteken lukraak overplanten in onze leefsituatie en dan onze konklusies voor de gemeente eraan verbinden.

Hier raken we tegelijkertijd aan de vraag: hoe vindt men de overgang naar de gemeente en haar praktijk? Moet je bij de tekst beginnen en daarmee van start gaan of moet je beginnen met de wereld van het gemeentelid te tekenen om zo de tekst bij hem te brengen en de relevantie van het heil te aksentueren? Ik meen dat beide benaderingsmethoden geoorloofd zijn.

Belemmerende factoren.

Die belemmerende factoren kunnen gevonden worden aan de kant van de prediker. Hoe gaat hij de kansel op? Heeft hij zich behoorlijk voorbereid ook in zijn partikuliere gebedsactiviteit? Hoe is hij op dat moment persoonlijk gestemd? Is hij zelf tot rust gekomen? Hoe is de stand van zaken in de gemeente die hij dient? Zijn er kwesties die hem zorgen baren of zijn er ettelijke dingen die hem zonder meer vreugde verschaffen? Heeft hij het gevoel in zijn pastoraal optreden voluit te worden geaksepteerd? Van de kant van de hoorder kan de factor, dat hij de hele preek projekteert tegen de achtergrond van zijn eigen levenservaring belemmerend werken. Het is onmogelijk om daarop altijd in te spelen. Al die mensen voor je hebben hun eigen leefwereld, hun eigen noden en zorgen, problemen en zonden. Toch moet je via je woordkeus - het medium van de taal die je hanteert - en via de praktische toepassing van de boodschap die je hebt te brengen, je best doen om het geheel zo'n vorm te geven dat het ook metterdaad overkomt. We moeten in deze moderne eeuw niet met oogkleppen voor onze weg gaan. De preek is binnen het moderne communicatieproces getrokken. Het is bipolair. Het gaat om de tekst en om de hoorder, de tekst en de gemeente. Dat zijn de twee foci waarop alles gericht is. Als de boodschap niet overkomt is eigenlijk heel het proces mislukt. Men heeft bepaalde mechanismen ontdekt. De hoorder is geneigd dat wat hij niet horen wil niet te registreren. Hij past een filterproces toe. Als dat niet mogelijk blijkt, omdat dat element zoveel kracht krijgt, volgt de Umdeutung. Dan trek je het binnen je eigen kader en maakt het onschuldig. Je trekt er de angel uit. Het bijt niet meer. En als dat ook niet kan, dan vergroot je het geheel en legt het naast je neer. Dat proces voltrekt zich eigenlijk onopzettelijk. Dat is een filterproces! Wat een mens graag wil, is zelfbevestiging. Daarom is het zo moeilijk om mensen tot verandering van denken en handelen te brengen. In de perioden waarin hij een beetje van zijn stuk is, is de mens het meest rijp voor nieuwe gedachten en ideeën. Daarom moeten we niet met felle aanvallen de gemeente te lijf gaan. We dienen op een subtiele wijze te werk te gaan, bijbels en nooit demagogisch. Radikaliserend en moraliserend pressie uitoefenen op de gemeente is uit de boze. Ieder bedenke dat hij met psychologische foefjes het niet redt. Alleen door de Heilige Geest gebeurt het en gelukt het. Wij hebben als prediker en hoorder die Heilige Geest doortocht te verlenen ook al doorbreekt Hij onze blokkades. Dr. O. Noordmans heeft eens gezegd: "Het allerlaatste van het Woord, dat wat het hart raakt en bekeert, dat heet Geest!"

Slotopmerkingen.

We zijn ons bewust dat wij verschillende zaken hebben laten liggen. Over de plaats van de preek in het geheel van de liturgie is apart te refereren. Andere punten van het boek van drs. Thomas kunnen misschien in de bespreking aan de orde worden gesteld. Er mag verschil van gedachten zijn over de opzet van de prediking als we er maar van overtuigd blijven dat het extra nos en het pro nobis met betrekking tot Christus en de gemeente in elke preek beheersend dienen te zijn. Want het draait in de evangelieverkondiging immers om de oorsprong en de bestemming van het heil!!

Enschede,
februari 1979

O. MOOIWEER.